

УДК 351.862.4

Устименко О. В.

кандидат наук з державного управління, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняховського

СИТУАЦІЙНІ ЦЕНТРИ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ЯК РЕЗЕРВНА СИСТЕМА ПРИВЕДЕННЯ У ВИЩІ СТУПЕНІ БОЙОВОЇ ГОТОВНОСТІ ЧАСТИН І ПІДРОЗДІЛІВ СИЛ ОБОРОНИ

Ефективне управління у сфері оборони повинно передбачати механізми приведення у вищі ступені бойової готовності підрозділів і частин складових сил оборони.

У статті обґрунтовано доцільність удосконалення системи приведення у вищі ступені бойової готовності підрозділів і частин сил оборони побудувавши додатковий, резервний, контур управління на базі системи ситуаційних центрів державних органів, що входять до сектору безпеки і оборони.

Ступені бойової готовності вводяться в силах оборони в залежності від рівня загрози національній безпеці України. Розглянуто існуючі ступені бойової готовності в Збройних Силах України мету та порядок приведення у вищі ступені бойової готовності частин і підрозділів сил оборони.

Запропоновано механізм згідно якого у разі порушення штатної системи приведення у вищі ступені бойової готовності підрозділів і частин сил оборони буде задіяно резервний контур управління. Розглянуто низку нормативно-правових актів, які передбачають створення системи ситуаційних центрів складових сектору оборони для оперативного прийняття рішень у сфері оборони, обґрунтовано доцільність створення на їх базі зазначеного вище резервного контуру управління. Проведено аналіз останніх досліджень і публікацій, що стосуються реформування системи стратегічного керівництва обороною України.

За результатами роботи систем моніторингу, аналізу, прогнозування та прийняття рішень у сфері національної безпеки і оборони визначатимуться

індикатори стану національної безпеки. У разі критичного рівня національної безпеки України, про що свідчитиме чисельне значення відповідного індикатора, сигнал з ситуаційного центру буде надходити до частин і підрозділів сил оборони, активізуючи механізми приведення у вищі ступені бойової готовності.

Наголошується необхідність ще у процесі створення системи ситуаційних центрів складових сектору безпеки і оборони передбачити можливість їх використання як резервної системи приведення у вищі ступені бойової готовності частин і підрозділів сил оборони.

Ключові слова: ступінь бойової готовності, ситуаційний центр, сили оборони, Збройні Сили України, сектор безпеки і оборони.

SITUATIONAL CENTRES OF STATE BODIES AS A RESERVE SYSTEM FOR BRINGING THE UNITS AND PARTS OF THE DEFENCE FORCES TO HIGHER LEVELS OF COMBAT READINESS

Effective defence management should include mechanisms for bringing units and parts of defence forces into higher levels of combat readiness.

The article deals with the expediency of improving the system of bringing the units and parts of the defence forces into higher levels of combat readiness is substantiated. For this purpose, it is proposed to build an additional, backup, control loop based on the system of situational centres of state bodies that are part of the security and defence sector.

The levels of combat readiness are introduced into the defence forces depending on the level of threat to the national security of Ukraine. The existing stages of combat readiness in the Armed Forces of Ukraine are considered the purpose and order of bringing the units and parts of the defence forces to higher levels of combat readiness.

The mechanism is proposed, in the event of a violation of the regular system of bringing units and parts of defence forces to higher levels of combat readiness, a reserve control circuit will be used. A number of normative legal acts are envisaged, which include the creation of a system of situational centres of the defence sector components for operational decision-making in the defence field, and the feasibility of setting up a reserve control

circuit specified on the basis thereof is substantiated. The analysis of recent researches and publications related to the reform of the system of strategic defence of Ukraine has been carried out.

According to the results of the monitoring, analysis, forecasting and decision making systems in the field of national security and defence, indicators of the state of national security will be determined. In the case of a low level of national security of Ukraine, as evidenced by the numerical value of the relevant indicator, the signal from the situational centre will come to military units and units of the defence forces. In this case, the mechanism of bringing military units and units of the defence forces in higher levels of combat readiness will be activated.

It is emphasized that in the process of creating a system of situational centres of the security and defence sector, it is necessary to foresee the possibility of their use as a reserve system for bringing units and parts of defence forces into higher levels of combat readiness.

Key words: *degree of combat readiness, situational centre, defence forces, Armed Forces of Ukraine, security and defence sector.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Під час захоплення Російською Федерацією Криму та міста Севастополь у 2014 році система стратегічного керівництва обороною України знаходилася в колапсі. Механізми приведення у вищі ступені бойової готовності частин і підрозділів ЗС України виявилися недієздатними. В Стратегії національної безпеки України [1] зазначається, що необхідно забезпечити “удосконалення державної системи стратегічного планування, створення єдиної системи моніторингу, аналізу, прогнозування та прийняття рішень у сфері національної безпеки і оборони, забезпечення ефективної координації та функціонування єдиної системи ситуаційних центрів профільних органів державної влади сектору безпеки і оборони”.

Виникає питання, чи можливо інтегрувати ситуаційні центри профільних органів державної влади сектору безпеки і оборони, як резервний контур управління, в систему стратегічного керівництва обороною, а саме в систему приведення у вищі ступені бойової готовності підрозділів і частин сил оборони?

Це доцільно зробити з метою підвищення її спроможностей реагувати на виклики й загрози національній безпеці України.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Пропозиції щодо реформування системи стратегічного керівництва обороною України фахівці центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського представили в монографії “Сектор безпеки і оборони України: теорія, стратегія, практика”. Ними запропоновано варіант системи стратегічного керівництва сектором безпеки і оборони [2, с. 33]. Там же зазначається, що “для підвищення ефективності прийняття та реалізації рішень у секторі безпеки і оборони України назріла потреба посилення стратегічного керівництва ним та забезпечення більш тісної консолідації і взаємодії між складовими сил безпеки і оборони держави”.

В монографії “Сектор безпеки і оборони України: стратегічне керівництво та військове управління” розглянуто теоретичні та практичні підходи щодо нового формату стратегічного керівництва сектора безпеки і оборони України та військового управління силами оборони, окреслені певні шляхи визначення їх оптимальних моделей та конструкцій, наведені деякі погляди щодо впровадження більш ефективної стратегії протидії агресору в гібридній війні [3]. Водночас питання приведення у вищі ступені бойової готовності військ (сил) в зазначених дослідженнях не розглядаються.

Шляхи вирішення окремих проблемних питань, щодо удосконалення механізмів приведення у вищі ступені бойової готовності підрозділів і частин складових сил оборони автором висвітлено на міжнародній науково-практичній конференції “Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України” [4], а мережу ситуаційних центрів сектору безпеки і оборони, як єдиний організаційно-технічний комплекс, в умовах кризового реагування у сфері оборони, розглянуто у ході ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції “Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави” [5].

Метою статті є спроба запропонувати резервний варіант системи приведення у вищі ступені бойової готовності частин і підрозділів сил оборони, використовуючи додатковий контур управління на базі системи ситуаційних центрів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Ефективне управління у сфері оборони повинно передбачати відповідні механізми приведення у вищі ступені бойової готовності підрозділів і частин складових сил оборони.

Ступені бойової готовності вводяться в сили оборони в залежності від рівня загрози національній безпеці України. Ступінь бойової готовності – це встановлений відповідними документами стан підрозділів і частин, з якого вони можуть підготуватися до виконання бойового завдання в необхідний термін. Ступені бойової готовності встановлюються з метою безперервної підтримки, а при необхідності підвищення бойової готовності підрозділів і частин шляхом послідовного переведення їх з одного ступеня бойової готовності в більш високу або навпаки.

В Збройних Силах (ЗС) України передбачено такі ступені бойової готовності:

- бойова готовність “постійна”;
- бойова готовність “підвищена”;
- бойова готовність “воєнна загроза”;
- бойова готовність “повна”.

Бойова готовність “постійна” - повсякденний стан з’єднань і частин, що утримуються за штатами і табелями штатів мирного часу і забезпечуються усіма видами військових запасів та знаходяться в готовності до виконання завдань за бойовим призначенням [6].

Ступінь бойової готовності “підвищена” вводиться в ЗС України у разі виникнення поблизу кордонів України кризової ситуації воєнного характеру, що створює реальну або потенційну загрозу її поширення на територію України. Метою введення ступеню бойової готовності “підвищена” є приведення у готовність до виконання завдань визначеного складу ЗС України для сприяння загальнодержавним заходам щодо запобігання виникненню кризової ситуації або у разі її виникнення на території України - недопущення ескалації, стабілізації обстановки на території сусідніх держав. Частини і підрозділи залишаються у пунктах постійної дислокації (у районах бойового чергування, на полігонах), проводять додаткові заходи бойової готовності, в результаті яких підвищується готовність до виконання бойових завдань за призначенням. Основний зміст діяльності особового складу при введенні даного ступеня бойової готовності полягає в уточненні бойових розрахунків по приведенню підрозділів у

наступні ступені і виконанні ряду заходів, що забезпечують нарощування рівня бойової готовності.

Ступінь бойової готовності “*воєнна загроза*” вводиться у ЗС України у разі поширення кризової ситуації воєнного характеру з території суміжних держав та виникнення загрози втягування України у прикордонний збройний конфлікт (конфлікти). Мета введення – приведення у готовність до виконання завдань визначеного складу ЗС України, достатнього для забезпечення недоторканності державного кордону, ліквідації загрози втягування України в міжнародний збройний конфлікт та створення умов для стабілізації обстановки. Частини і підрозділи піднімаються по бойовій тривозі і проводять заходи бойової готовності в пункті постійної дислокації, районах бойового чергування, на полігонах з наступним, якщо це необхідно, виводом у райони зосередження.

Ступінь бойової готовності “*повна*” вводиться в ЗС України в разі ескалації прикордонного збройного конфлікту та виникнення загрози втягування України в міжнародний збройний конфлікт (війну). Мета введення – приведення у готовність до виконання завдань усього складу ЗС України для ведення воєнних дій щодо стримання збройного конфлікту, а у разі його ескалації – відсічі збройної агресії та оборони України. У частинах і підрозділах виконано весь комплекс заходів щодо переведення з мирного на воєнний стан, включаючи повне доукомплектування і безпосередню підготовку до бойових дій, що забезпечують успішне виконання завдань за призначенням.

Частини і підрозділи ЗС України приводяться у вищі ступені бойової готовності визначеними сигналами, відповідно до стратегічного плану застосування ЗС України.

Втім, як свідчить досвід, під час захоплення Російською Федерацією Криму та міста Севастополь у 2014 році механізми приведення у вищі ступені бойової готовності частин і підрозділів ЗС України виявилися недієздатними. Не було отримано чітких вказівок коли розпочалося блокування російськими військовими без розпізнавальних знаків (“зеленими чоловічками”) українських військових частин і об’єктів на півострові, кораблів на базах та відбулося захоплення Сімферопольського аеропорту тощо [4].

Політична криза – спочатку відставка Кабінету Міністрів України 29 січня 2014 року, потім втеча Президента України –

гаранта державного суверенітету, територіальної цілісності України, Верховного Головнокомандувача ЗС України, призвела до порушення системи державного управління, її складової – системи стратегічного керівництва обороною, у тому числі і механізмів функціонування штатної системи приведення у вищі ступені бойової готовності частин і підрозділів сил оборони.

Деструктивний вплив на систему приведення у вищі ступені бойової готовності частин і підрозділів сил оборони може також призвести втрата зв'язку, порушення системи військового управління тощо. Адже об'єкти системи управління військами та зброєю разом із системами наведення, навігації і радіолокаційного виявлення, наземними і повітряними елементами розвідувально-ударних комплексів, високоточної зброї, частин розвідки та РЕБ відносяться до першочергових об'єктів розвідки та ураження.

Джеймс Майкл Коул, старший науковий співробітник Інституту китайської політики Ноттінгемського університету, колишній аналітик канадської розвідки виділив п'ять видів озброєння, що на протязі наступних кількох десятиліть здійснюватимуть найбільш вагомий вплив на хід воєнних дій. Серед них – космічні орбітальні апарати з ядерною або неядерною електромагнітною імпульсною (ЕМР) зброєю. Сторона конфлікту, що має на озброєнні зазначену систему, може нанести удар по електромережі противника, супутниках, а також системі командування, управління, зв'язку, обчислювання, розвідки та спостереження (C4ISR), порушивши взаємодію складових систем бойового управління оперативного та оперативно-стратегічного рівня [7].

Механізми приведення у вищі ступені бойової готовності частин і підрозділів ЗС України та інших складових сил оборони повинні бути удосконалені з метою мінімізації вищеперерахованих загроз.

На нашу думку, це можна зробити, використовуючи систему ситуаційних центрів профільних органів державної влади сектору безпеки і оборони, що створюється. В Стратегії національної безпеки України зазначається, що необхідно забезпечити “створення єдиної системи моніторингу, аналізу, прогнозування та прийняття рішень у сфері національної безпеки і оборони, забезпечення ефективної координації та функціонування єдиної системи ситуаційних центрів

профільних органів державної влади сектору безпеки і оборони” [1].

У Воєнній доктрині України зазначається, що “матеріально-технічну базу системи управління сектором безпеки і оборони України становитимуть Головний ситуаційний центр України, мережа відомчих ситуаційних центрів, ресурси Антитерористичного центру при Службі безпеки України, Головного центру управління службою Державної прикордонної служби України, аналогічних підрозділів інших складових сектору безпеки і оборони, які будуть реформовані з метою досягнення більш високого рівня взаємодії. (п. 35). Передбачається розширення можливостей Головного ситуаційного центру України для забезпечення координації і контролю діяльності органів виконавчої влади, правоохоронних органів та військових формувань у сфері національної безпеки і оборони у мирний час, в особливий період, в умовах воєнного, надзвичайного стану і при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України”. (п. 39) [8].

У Концепції розвитку сектору безпеки і оборони України зазначається, що “створення єдиної системи ситуаційних центрів державних органів, що входять до сектору безпеки і оборони, а також інших органів державної та місцевої влади, забезпечення її ефективної координації з використанням можливостей Головного ситуаційного центру України, формування умов для забезпечення взаємодії цієї системи із Ситуаційним центром НАТО (SITCEN)” є одним із основних шляхів досягнення необхідних оперативних та інших спроможностей складових сектору безпеки і оборони [9].

Стратегічним оборонним бюлетенем України першою стратегічною ціллю дорожньої карти оборонної реформи визначеною “об’єднане керівництво силами оборони, що здійснюється відповідно до принципів і стандартів, прийнятих державами – членами НАТО”, а одним із завдань зазначеної стратегічної цілі – “створення системи ситуаційних центрів складових сектору оборони для оперативного прийняття рішень у сфері оборони”. Термін виконання зазначеного завдання визначено до кінця 2020 року [10].

Ситуаційний центр це організаційно-технічна система, яка забезпечує збір, накопичення, обробку і аналіз інформації (моніторинг), необхідної для прогнозування, планування та прийняття рішень у сфері національної безпеки і оборони [11].

Передбачається, що органи державної влади будуть подавати результати моніторингу до Апарату Ради національної безпеки і оборони України через Головний ситуаційний центр України щоквартально. У разі необхідності, на вимогу Секретаря Ради національної безпеки і оборони України окремі органи державної влади результати моніторингу надаватимуть частіше. Водночас, у разі виявлення під час моніторингу раптових змін індикаторів, які свідчать про різке погіршення стану національної безпеки України, орган державної влади зобов'язаний невідкладно надати результати моніторингу до Апарату Ради національної безпеки і оборони України [12].

На нашу думку доцільно передбачити можливість, щоб у разі низького (критичного) рівня національної безпеки України відповідні сигнали з ситуаційних центрів надходили не лише до Апарату РНБО України та керівництва держави, а й до частин і підрозділів сил оборони, активізуючи механізми приведення у вищі ступені бойової готовності – див. рис. 1.

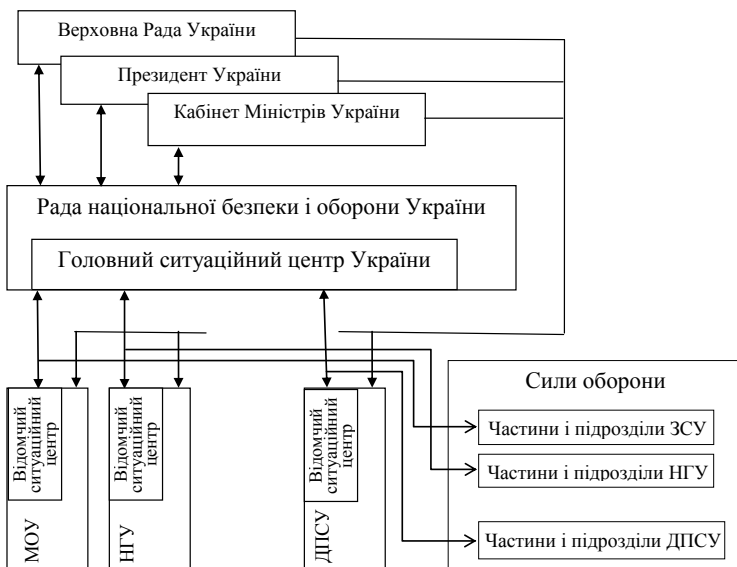

Рис. 1. Ситуаційні центри – резервна система приведення у вищі ступені бойової готовності

Про критичний рівень національної безпеки України свідчитиме чисельне значення індикатору.

Положення про систему індикаторів (показників) стану національної безпеки України передбачає, що чисельне значення індикатору буде розраховуватися у відповідності з затвердженими методиками моніторингу і представляється в інтервалі від 0 до 1. Якісне значення індикатору визначатиметься за класифікаційною шкалою: 0-0.2 – критичний рівень безпеки; 0.2-0.3 – низький рівень безпеки; 0.3-0.5 – знижений рівень безпеки; 0.5-1 – задовільний рівень безпеки [12, с.71]

Якщо за результатами моніторингу буде визначено, що чисельне значення відповідного індикатору свідчить про досягнення низького (критичного) рівня національної безпеки України, то відповідні сигнали з ситуаційних центрів будуть оперативно надходити не лише до Апарату Ради національної безпеки і оборони України та керівництва держави, а й до частин і підрозділів сил оборони, активізуючи механізми приведення у вищі ступені бойової готовності [13].

Проблемою є те, що ситуаційні центри нині є лише аналітичними структурами і необхідно внести зміни в чинне законодавство, щоб ситуаційні центри набули спроможностей органів військового управління, при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України. Крім того необхідно передбачити механізми протидії несанкціонованому приведенню частин і підрозділів сил оборони у вищі ступені бойової готовності.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Порушення механізмів функціонування штатної системи приведення у вищі ступені бойової готовності підрозділів і частин сил оборони можливе за різних причин, серед яких: політична криза, що може призвести до колапсу системи державного управління; деструктивний вплив на систему військового керівництва силами оборони, знищення елементів систем зв'язку, що унеможливить її функціонування тощо. За такої ситуації, у випадку досягнення низького (критичного) рівня національної безпеки України, буде задіяно резервний контур системи приведення у вищі ступені бойової готовності підрозділів і частин сил оборони, який пропонується створити базі ситуаційних центрів профільних органів державної влади сектору безпеки і оборони.

Вже у процесі створення системи ситуаційних центрів складових сектору безпеки і оборони доцільно завчасно передбачити можливість їх використання як резервної системи приведення у вищі ступені бойової готовності частин і підрозділів сил оборони.

Подальші дослідження доцільно присвятити розробці механізмів приведенню частин і підрозділів сил оборони у вищі ступені бойової готовності та алгоритмів дій частин і підрозділів сил оборони у разі отримання відповідних сигналів.

Список використаної літератури

1. Стратегія національної безпеки України: Указ Президента України від 26.05.2015 № 287 Про рішення РНБО України від 6 травня 2015 року “Про Стратегію національної безпеки України” // Законодавство України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (дата звернення 02.10.2017).

2. Сектор безпеки і оборони України: теорія, стратегія, практика: монографія / Саганюк Ф.В., Фролов В.С., Устименко О.В., Лобко М.М. та ін. Київ, 2017. Академпрес. 180 с.

3. Сектор безпеки і оборони України: стратегічне керівництво та військове управління. Монографія / Саганюк Ф.В., Фролов В.С., Павленко В.І. та ін. за ред. д.військ.н., проф. І.С. Руснака. К.: ЦЗ МО та ГШ ЗС України, 2018. 230 с.

4. Устименко О. В. Удосконалення механізмів приведення у вищі ступені бойової готовності підрозділів і частин складових сил оборони., Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (24 листопада 2017 року): у 2 т. – К.: Національна академія прокуратури України, 2017. – Т.1. С. 425–427.

5. Устименко О. В. Мережа ситуаційних центрів сектору безпеки і оборони як єдиний організаційно-технічний комплекс, в умовах кризового реагування у сфері оборони. Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави : зб. тез наук. доп. наук.-практ. конф. (Київ, 30 березня 2018 р.) [Електронне видання]. – Київ : Нац. акад. СБУ, 2018. С. 174–179.

6. Ступені бойової готовності, їх характеристика та основний зміст URL: <https://studopedia.org/10-129041.html> (дата звернення 28.03.2018).

7. J. Michael Cole. Futuristic (And Terrifying) Weapons That Could Change Warfare Forever URL: <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/5-futuristic-terrifying-weapons-could-change-warfare-forever-25076?page=2> (дата звернення 28.03.2018).

8. Военна доктрина України; Указ Президента України від 24.09.15 року № 555/2015 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року “Про нову редакцію Военної доктрини України” // Офіційне інтернет-представництво Президента

України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/555/2015> (дата звернення 04.11.2017).

9. Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України: Указ Президента України від 14.03.2016 року № 92 “Про рішення РНБО України від 4 березня 2016 року “Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України” // Законодавство України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/92/2016> (дата звернення 02.10.2017).

10. Стратегічний оборонний бюлетень України: Указ Президента України від 06.06.2016 № 240 Про рішення РНБО України від 20 травня 2016 року “Про Стратегічний оборонний бюлетень України” // Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/2402016-20137> (дата звернення 02.10.2017).

11. Устименко О. В. Моніторинг національної безпеки як складова механізму стратегічного планування // Вісник НАДУ. 2016. № 4. С. 50–55.

12. Устименко О. В., Пеньковський В.І. Індикатори (показники) стану національної безпеки як результат моніторингу національної безпеки за певний проміжок часу // Науково-інформаційний вісник Академії національної безпеки. 2016. № 1-2 (9-10). С. 62–75.

13. Устименко О. В. Ситуаційні центри державних органів як складова механізму приведення у вищі ступені бойової готовності підрозділів і частин сил оборони // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України / за заг. ред. А. П. Савкова. – Київ: НАДУ, 2018. – Вип. 1.

References

1. Strategy of National Security of Ukraine: Decree of the President of Ukraine dated 05/26/2015 № 287 On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated May 6, 2015 "On the Strategy of National Security of Ukraine" // Legislation of Ukraine, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (Accessed 02 October 2017).

2. Sektor bezpeky i oborony Ukrayiny: teoriya, stratehiya, praktyka: monohrafiya (The Security and Defense Sector of Ukraine: Theory, Strategy, Practice: Monograph) // Sahanyuk F.V., Frolov V.S., Ustymenko O.V., Lobko M.M. ta in. Kyiv, 2017. Akadempres. 180 p.

3. Sektor bezpeky i oborony Ukrainy: stratehichne kerivnytstvo ta viiskove upravlinnia. Monohrafiia / Sahanyuk F.V., Frolov V.S., Pavlenko V.I. ta in. za red. d.viisk.n., prof. I.S. Rusnaka K.: CzZ MO ta GSh ZS Ukrainy 2018. 230 p.

4. Ustymenko O. V. Improvement of the mechanisms for bringing the units and units of the components of the defense forces to higher levels of combat readiness., Status and prospects of reforming the security and defense sector of Ukraine: materials of the international scientific and

practical conference (November 24, 2017): u 2 t. – Kiev: National Academy of Public Prosecutor of Ukraine, 2017. – B.1. pp. 425–427.

5. Ustymenko O. V. Merezha sytuatsiinykh tsestriv sektoru bezpeky i oborony yak yedyni orhanizatsiino-tekhnichnyi kompleks, v umovakh kryzovoho reahuvannia u sferi oborony. Aktualni problemy upravlinnia informatsiinoiu bezpekoiu derzhavy : zb. tez nauk. dop. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 30 bereznia 2018 r.) [Elektronne vydannia]. – Kyiv : Nats. akad. SBU, 2018. pp. 174–179.

6. Stupeni boiovoi hotovnosti, yikh kharakterystyka ta osnovnyi zmist URL: <https://studopedia.org/10-129041.html> (Accessed 28.03.2018).

7. J. Michael Cole. Futuristic (And Terrifying) Weapons That Could Change Warfare Forever URL: <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/5-futuristic-terrifying-weapons-could-change-warfare-forever-25076?page=2> (Accessed 28.03.2018).

8. President of Ukraine (2015), Decree “On the decision of the Council of National Security and Defense of Ukraine dated September 2, 2015 “About the new edition of the Military Doctrine of Ukraine”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/555/2015> (Accessed 04 October 2017).

9. President of Ukraine (2016), Decree "On the Concept of Development of the Security and Defense Sector of Ukraine" dated March 4, 2016 № 92 About the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/92/2016> (Accessed 02 October 2017).

10. President of Ukraine (2016), Decree “On the decision of the Council of National Security and Defense of Ukraine dated May 20, 2016 “Strategic Defense Bulletin of Ukraine”, available at: <http://www.president.gov.ua/documents/2402016-20137> (Accessed 02 October 2017).

11. Ustymenko O. V. Monitoring of national security as a component of the mechanism of strategic planning // Visnyk NADU. 2016. vol. 4. pp. 50–55.

12. Ustymenko O. V., Pen`kova`ky`j V. I. Indicators state of national security as a result of monitoring of national security for some time // Scientific and Information Bulletin of the Academy of National Security. 2016. vol. 1-2 (9-10). pp. 62–75.

13. Ustymenko O. V. Sytuatsiini tsentry derzhavnykh orhaniv yak skladova mekhanizmu pryvedennia u vyshchi stupeni boiovoi hotovnosti pidrozdiliv i chastyn syl oborony // Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy / za zah. red. A. P. Savkova. – Kyiv: NADU, 2018. – vol. 1.

